

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

SZERKESZTŐSÉG,

hova a lap szellemi részét illető
minden küldemény intézendő:
Füvészkert-utca 1079.

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven.

Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések
díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél
100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

KIADÓ HIVATAL,

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó
minden küldemény intézendő:
Főiskola, háznagyi hivatal.

Tartalom. A gymnasium és a német nyelv. Sinka S — Válaszul a Keresztény Magvetőnek. Balogh Ferencz. — Tárca. Adalékok stb. Tóth S. — Iskolaügy. A hazai középiskolákról. — Közügyeink. A Protestáns Irodalmi Társaság alakulása történetéhez. IV. A Protestáns Irodalmi Társaság. Philater. — Soós Gábor újabb nagy alapítványa H.-Nánáson. Pákozdi Lajos. — Nagyikindai missió. Fekete Gyula. — Kisújszállási ev. ref. egyház. Keszi Hajdú Lajos — Különfélék. — Szerk. posta.

A gymnasium és a német nyelv.

II.

A német nyelv gyakorlati tanításának erőszakolását a gymnasiumokban nemcsak ezen intézeteknek a törvény által is megörzött tudományos jellegű céljából kifogásoljuk, s nemcsak a reá fordítható idő rövidsége miatt tartjuk kivihetetlennek, hanem a gymnasiumi oktatás módszerének szempontjából egyenesen kárhóztatandónak tartunk nem csak a német nyelvre, hanem más tantárgyra nézve is oly módszeres irányt, mely nem a gymnasium sajátos céljához alkalmazkodik s mely az értelmi nevelés, a megfigyelés ápolása s a gondolkodás fejlesztése helyett a pusztá rátanításra s a tudományos tények egyszerű átvételére törekszik. Ily tan módszer követelése merő ellentétben áll a miniszteri tanterv „Utasításainak“ követelményeivel, melyek tudományos analysis és synthesis anyagának tekintik a nyelveket, s bármily szükségesek és fontosak legyenek is magokban véve, nem e specialis értékük szerint, hanem azon általános becsük szerint ítélik meg, melylyel a szellem minden oldalú kiképzésére s a tudományos műveltség előmozdítására befolyással bírnak. S e tekintetben a német nyelv sem lehet kivétel, s tanításának módszere csak olyan lehet, mely a benne rejlő képző elemek elsajátítása s irodalmi remekeinek megértésére vezet. Mindaz, a mi ezen felül a német nyelv irányában követeltetik, szerintünk nem tartozik a tudományos műveltség fogalmához, sőt tiltako-

zunk azon felületes definitió ellen is, mely a művelt ember lényegét a két vagy több nyelvűségben keresi. Kitűnő tudósokra, sőt egész népek művelődéstörténetére hivatkozhatunk, a nélkül, hogy e két, lényege szerint egymástól bizony igen távol fekvő fogalmak ugyanazonosításának magyarázatára akadnánk: „németül beszélni annyi, mint műveltnek lenni“. Mintha bizony egy ostoba gondolat eo ipso okossá válnék, hogy azt egy idegen nyelven ejtjük ki! Mintha nem is az volna mindenekelőtt fődolog, hogy a szellemet komoly, termékeny, józan gondolatokkal töltsük el, mielőtt azt akarnók, hogy gondolatainkat lehető tetszetős formában fejezzük ki. Avagy nem balgaság-e inkább a ruhára nézni, mint az egyénre, a ki benne van?

Hiában tagadnók továbbá, czáfolhatlan tény marad, hogy élő idegen nyelv erőltetése a fejlődésben levő ifjúságra nézve többé-kevésbé, de mindig a nemzeti nyelvérzék és érzület megvesztegetésével jár. Tudósaink könyveiben, parlamenti szónokaink beszédjeiben elég szomorú példait látjuk az idegen nyelvek romboló hatásának, s ez egyfel több ok arra, hogy a nemzeti nyelvben való visszamaradást ne segítsük elő mesterséges úton, de ne is hagyjuk az élet pótlására. Mert utánpótolni — tulajdonképen — semmit sem lehet, legkevésbé pedig épen az emberi szellem fejlődésében.

Végre a mily örömmel vesszük tudomásul, ha miniszteri rendeletek és utasítások az általános tanügy előmozdítása céljából adatnak ki: époly lesujtónak tartunk a gymnasiumi tanítás szempontjából minden oly rendeletet, melyet esetről-esetre a gyakorlati élet számtalan kielégítést nem nyert feljajdulása diktál s mely az iskolai tanítás körén kívül eső specialis célok elérésére törekszik. Az ily főhatósági rendeletek nagyon is alkalmasok arra, hogy a nagy közönségnek s a szülőknek az iskolák, főleg a gymnasiumok irányában táplált túlságos igényeit támogassák s elhitessék azon már is veszedelmessé vált balvé-

leményt, hogy mindent az iskolától várjanak, s azon kötelességet, hogy az iskolát célja elérésében támogassák, lerázva, mindenütt az iskolát állítsák oda bűnbakul.

Mi tehát a legújabb miniszteri rendeletet a gymnasiumok szempontjából üdvösnek nem tarthatjuk s bizunk benne, hogy felekezeti főhatóságaink ezen rendelet kedvéért — ha az nekik megküldetnék — alig megállapodásra jutott tanterveiket megbolygatni nem engedik, sem általános műveltséget nyújtó intézeteiknek elméleti színvonalát a német nyelvnek eredményre úgy sem vezető gyakorlati tanításával alább nem súlyosztik, — sem a gymnasium feladatának megoldását, mely főleg a nemzeti tudományos műveltség s a tudományos életpályák előfeltételeinek megadásában áll, specialis cél eléréseért nem veszélyeztetik.

Sinka S.

Válaszul a Keresztény Magvetőnek.

„A Keresztény Magvető“ nevezetű unitárius folyóirat 1888-ik évi utolsó füzetében 428. l. megemlékezik röviden néhány gúnyos szóval az „amerikai unitáriusok műveleiről“ című cikksorozatokról s tiltakozni látszik azon állítás ellen, melyet pedig éppen amerikai szerzőtől idéztem, hogy az unitarizmus hanyatlóban van Amerikában; az ellenében állítja, hogy 1864-től 1884-ig „az unitáriusok száma megkétszereződött“; sőt 1887-ben 17 gyülekezettel szaporodott a szervezett ekklesiák száma, az előző öt év alatt meg 50 ekklesiával növekedett.

Igy előadva a czáfolat nem világos és nem meggyőző. Tessék kimutatni, 1864-ben hány volt a szervezett gyülekezetek száma, aztán 1884-ben, azután 1887-ben; hadd lássuk a progressiót. Ily eljárás nélkül nem lehet a tiszta eredményt látni, a fogyás a növekvést sokszor megsemmisítvén. Walker, a hivatalos népszámlálás felügyelője, nagy statisztikai munkájában, mely 1872-ben 942 lapon jelent meg, az Egyesült Államok területén 1870-ik évben, melyről történt a hivatalos census, az unitárius gyülekezetek számát 331-re teszi; az 1878-iki „egyházi kimutatáskor“ 358 volt a gyülekezetek száma. Eddigelé a nagy encyclopaediákba is (Herzogé stb.) ez utóbbi számadat ment be. Ki kell mutatni a fogyást is, mert ilyenek is történnek.

Egyébiránt a kezemnél levő „Quarterly Register“ 1887-ik évi jan. 5-iki füzete így szól: „az amerikai unitarizmus évkönyve (tehát a saját maguké) 1886-ra 350 gyülekezetet sorol fel, melyekből áll az Egyesült Államok területén az unitárius vallásközönség“. Ha tehát 1878-ban 358 volt a gyülekezetek száma és 1886-ban 350-re megy: én nem láthatom be, miként nőtt az 1887-et megelőző 5 év alatt 50-nel.

Én 100 év alatti haladás átnézetét közöltem volt; bizony ha világra ható ereje volna az unitarizmusnak, régen túl kellett volna szárnyalni a lenézett, elmaradt többi felekezeteket, hiszen büszke szemüvege előtt ezek nem a mai korba illők. Hogy Brooks episcopalista lelkész, a különben is közvetítő és conservatív Clarke unitárius papról, barátjáról, ennek háláhire vételekor meleg nyilatkozatot tett, az igen szép, emberies tett volt, mert az elhunyt philanthrop a tisztelő nyilatkozatokat megérdemelte. Mohamedánok és buddhisták közt is

vannak érdemes férfiak, az ily jellemeket igazán méltányolni kell, illik is, — de azért a hitrendszert elfogadni s a magunk hitéhez hűtlen lenni éppen nem szükséges.

A „Quarterly Register“ angol közlöny, melynek dolgozó-társai éppen Amerikából kerülnek ki az amerikai dolgokra nézve, még egy pár érdekes leleplezést is tesz, írván: „Az unitáriusok az Egyesült Államokban kétfelé oszolva, a nyugoti rész magát keresztyén theistának vallja és semmi helyt nem ad semmiféle hitvallásnak, az egyházhoz tartozás egyedüli köteleke az erkölcsi műveltség“. Kérdem, hol van a keresztyénség ily rendszer mellett? Meglepő, hogy éppen a „Magvető“ programjában is az áll, hogy azon közlöny célja a tiszta keresztyén theizmus eszméjének fentartása. A theizmust a bölcészek, a zsidók és más felekezetek is elfogadják, nevezetesen a legújabbban (1875.) alakult „theosophikus társaság“ és czifra közlönyei: Lucifer, Lotus, Isis stb. Ez aztán minden dogmának hadat izen s a tiszta buddhizmust akarja ethikai alapon mai korhoz mérni. „A keleti rész — folytatja a Quarterly Register — conservatív, sürget positiv hitet, hisz Jézus halhatlan életébe és vezérletébe“. És mit tapasztalunk nálunk? Az unitáriusok kátét adnak ki s positiv hitet is sürgetnek. Tehát egyfelől conservatív és ezzel hódítani akarják magukhoz a mi híveinket; a műveltebbek azonban a theizmus eszméinek vetik magvait, hol már a hitvallásokon felül emelkedettek régiója kezdődik. Ez duplicitas, kettősélvőség, szerintem nem egyenes és nem egységes nézet. Több gyülekezetben az unitáriusoknál — olvassuk tovább a Quarterlyben — nők is lelkészkednek, a meadville-i unitárius theologiai iskolából (hol nőtheologusok is vannak) 1885-ben hét graduált theologus jött ki, s ezek közül 3 nő volt“. Mily szervezetű gyülekezetek lehetnek azok, melyekben férfiak közül pap nem vállalkozik? Ezek amerikai unitárius specialitások. Valahol (angol folyóiratban) olvastam, hogy egy unitárius imaház elárvereltetett, hívei elfogyván. Azt a történeti igazságot elismerem, mert tények igazolják, hogy valahol és valahányszor a Jézus Krisztusba vetett hit megrendül és meggyengül, az unitarizmus serpenyője emelkedőben van és megfordítva. Az unitarizmus ellen egy biztos paizs van: a Jézus Krisztusba vetett szilárd hit.

Balogh Ferencz.

Tárcza.

Adalékok a tiszántuli ev. ref. egyházkerület történetéhez.

1770. augusztus.

Sinai Miklós professor; Dézsi István érmelléki egyházmegyei jegyző; Fáy József szatmári, Szondy György kunsági, Szikszai György békési seniorok.

Tárgyak:

1. Ordinatio. Fórián István mikepércsi, Szilágyi György tépei, Várad Mihály eszlári, Marjai Albert türkevei lelkészek kellő vizsgatétel után felavattattak.

Ez véghez menvén, megjelentek a világiak közül: Dobozy Mihály főcurator, Lónyay László, Vay István, Halmágyi Ferencz, Szeremley Sámuel.

2. Helytartó tanácsi intézmények olvastattak a templomok, lelkészlakok építése és kiigazítása tárgyában; hogy t. i. azok mindig ő Felségének tudtával eszközölhetők. Az iskolák és tanítóokra vonatkozó leírásokra az ítéltetett, hogy azok mi reánk nem tartoznak.

3. Komjáti László a gálospetrii lelkészségtől megfosztatik és ott Molnár Ferencz alkalmaztassék.

4. Szilágysági egyházmegyében Bessenyei Bálint választatott esperessé. Zoványi kéri e hivatalba való visszahelyezését, de nem adatik meg és az új választás megerősítettik. Bessenyei gyengesége miatt nem jelenhetvén meg, a superintendens Fáy Józseffel és Makódi Mihálylyal kiküldetnek a felesketésre Szent-Királyra.

5. Székelyhídra Kassai Ferencz huszti lelkész elmehet, habár az érmelléki egyházmegye ellenzi is.

6. A bákai és csatári egyházak templomaikat kijavítani akarják: az ágens intézkedjék. A dadai egyház templomépítés céljából ezen egyházkerületben publikáltatik, a tiszáninneri egyházkerületnek pedig ajánltatik, a tiszáninneri egyházkerületnek pedig ajánltatik. Az alacskaik egyház szintén ezen célból kihirdettetik és a jákóival összefogatik, a kijöendő alalmazsnának $\frac{2}{3}$ része az elsőt illetvén.

7. A beregi és szatmári egyházmegyékben felmerült, hogy a Györgynap után más egyházba költözők mi módon teljesítsék az egyházi terheket? Majd népesebb gyűlésben vétetik fel ezen kérdés.

8. Az egyházkerület nem helyesli a nagybányai egyházban azon szokást, hogy az Ur szenvedésének története énekléssel adatik elő; hasonlóképen azt sem, hogy az egyházban a főbb személyeknek gyermekei vasárnap a cultus után kereszteltetnek.

9. Budai József berei lelkész 5 év óta szenved már, kéri más helyen is lehető alkalmaztatását megengedni. Az egyházmegye kedvezésébe ajánltatik.

10. Az erdődi tömlöczben szomorú fogságot szenved két nemes nő és egy szegény férfiú vallásuk miatt. Az egyházkerület pénztárából 30 frt adatik részökre, még pedig úgy, hogy fele Szakadási Borbála, Nemes Szintai Andrásné legyen, másik felén pedig osztozzanak a fogolytársai. IV. köt. 25—28. l.

Tóth S.

(Folytatása köv.)

Iskolaügy.

A hazai középiskolákról.

(Vége.)

V. A tanulók előmenetelének statisztikájából kitűnik, hogy az előmenetel megítélésében szigorúbban járnak el középiskoláink, mint azelőtt. A jeles tanulók száma megfogyott, a bukottaké emelkedett. Hogy az iskola organismusa mily érzé-

keny az administratio intézkedései iránt, a jelentés egy érdekes példával bizonyítja. A kormány tudvalevőleg a két tárgyból bukottak egy részét a javító vizsgálatról eltiltotta. Ennek eredménye az volt, hogy noha a bukottak száma egészben emelkedett, a két tárgyból bukottak száma csökkent. 3 év előtt 1000 bukott közül 228-nak volt 2 elégtelenje, az idén csak 192-nek. Ha pedig, a mint kell is, csak az állam rendelkezése alatt álló iskolákat nézzük, azt találjuk, hogy tavaly 1000 tanuló közül 52 bukott meg 2 tárgyból, az idén pedig csak 39. A jelentés reméli, hogy ez idővel a végképen bukottak számát fogja szaporítani; egyelőre a kormány szigorúbb rendelete némileg illusoriussá lett, nagyobb elnézésre bírván a tanárokat.

A gymnasiumban az előmenetel jobbnak tűnik föl, mint a reáliskolában, de mind a két fajta iskolában szerfölött sokan buknak az első osztályban, a miben bizonyára az elemi iskoláknak van nagy részük. Azért igen helyesen mondja a jelentés, hogy „középiskolai törvényünk a népnevelési törvény hatásának már teljes érvényesülésére számított, midőn kimondta, hogy az alsó osztályba minden elemi iskolai bizonyítvánnyal fölvehető a tanulók. Sok elemi népiskolánk ma nem áll még azon a fokon, hogy a középiskolára kellőleg elkészítene“. Érdekes az a megfigyelés is, hogy a VIII. osztályban alig bukott tanuló. Van 39 gymnasiumunk és 15 reáliskolánk, melynek VIII. osztályában egyetlenegy tanuló sem bukott. Az érettségire bízzák a végítéletet, csak hogy a jelentés igen helyesen mondja, hogy sok rossz tanuló leszállítja azután minden vizsgálat színvonalát. Egyéb fontos statisztikai megfigyelések: Az algymnasiumok negyedik osztályaiban sokkal kevesebben buknak, mint a főgymnasiumokban. A megtömött osztályokban általában gyöngébb az előmenetel, mint a többiekben.

VI. Az érettségi vizsgálatokról való kimutatás az idén kifogástalan. Külön vannak választva, kik először jelentkeztek, azoktól, kik javító vagy ismétlő vizsgálatra állottak. Jelentkezett 2086 gymn., 221 reálisk. tanuló. Javítóra állott 285, ismétlőre 96. A gymnasiumiaktól elbukott az írásbelieknél 122 (5·8%), a reáliskolaiaktól 6 (7·2%). A szóbelin elbukott 324 gymn., 20 reáliskolai. Amott 21% bukott, emitt nem egészen 12%. A gymnasiumokban általában rosszabb az eredmény, mint a reáliskolákban, a jelesek és jók száma is csekélyebb. Nevezetes azonban, hogy a reáliskolai érettségiben több a jeles és jó tanuló, mint a reáliskolák VIII. osztályaiban! A pályaválasztás bizonytalan adataiból megemlítiük, hogy a bölcsészeti pályára készülni nyilatkozók száma évről-évre fogy, az idén volt 86. Hihetőleg, mondja a jelentés, azon általánosan elterjedt, de most már határozottan hamis felfogás folytán, hogy tanároknak feleslegünk van.

VII. Költségek. A középiskolák bevételei kitétek 4.321,325 frtot. Különösen fontos itt ránk nézve a tandíj kérdése. Erről a jelentés ekkép nyilatkozik:

Az egész tandíjat megfizette 31,145 tanuló, a tandíj felét fizette 1505, tehát összesen 31,897 tandíj fizettetett le 593,954 frtnyi összegben. Az átlagos tandíj tehát 18·6 frt. A múlt évben csak 16·3 forint volt az átlagos tandíj. Az állami és királyi intézetekben történt tandíjemelések az átlagban így érezteti befolyását. Még mindig nagyon kevés az átlagos tandíj középiskoláinkon. Még mindig nem éri el a 14%-át sem a tandíjjövedelem azon jövedelemnek, a mely az iskolák főtartására fordítatik. Ennek oka egyrészt abban keresendő, hogy a tandíj sok helyen nagyon alacsony, másrészt, hogy a tandíjmentesek száma szerfölött nagy. A tandíj ügye hazai középiskoláinkban

a legkülönbébb módokon van szabályozva. Vannak középiskoláink, a hol a tandíj a tanulók illetősége szerint változik, még pedig mindenütt úgy, hogy a helybeliek kevesebbet fizetnek, mint a vidékiek. Ennek megvan a jogossága ott, a hol az iskola fentartásához a község jelentékenyen hozzájárul, vagy a hol meg nem változtatható szerződések biztosítják a helyben lakók előnyeit; de azokon a helyeken, a hol az iskolát nem a község tartja fenn, sokkal rationalisabb volna az ellenkező szabályozás. Hiszen a vidékiek iskoláztatása úgyis többbe kerül a szülőknek, mint a helybelieké és a község lakóinak a vidéki tanulók odaáramlása jelentékeny jövedelmi forrásukká válhatik. Mindent meg kellene tenni, hogy a vidéki tanulók iskoláztatása megkönnyebbítettessék; hiszen az iskolával bíró helyeken lakó 100,000 lakos közül 783 jár középiskolába, ellenben a vidékiek közül csak 203. Sőt még az iskolával bíró helyeken lakóknak vándorlását is meg kellene könnyítenünk, mert hazánkban az a régenre dívó nevelési módszer, a mi a gyermekek kieserelésében állott, nagyon üdvösnek bizonyult. Az idegen nyelv megtanulásának ez, ha nem is az egyedüli, de mindenestre a legbiztosabb módja. Vannak olyan felekezeti iskoláink, a hol a tandíj az illetékesség, vagy az illetékesség és válás szerint változik, még pedig úgy, hogy a helybeli illető felekezeti tanulók a minimumot fizetik (Szamos-Ujvárott 1-2 forintot, Kis-Kun-Halason 1 forint 58 krajczárt, Hajdú-Böszörményben és H.-Nánáson 2 forintot, Szegeden 3 forintot, Kecskeméten 3-5 forintot, M.-Vásárhelyen, Csik-Somlyón, Brádon, Zentán stb. 4 forintot, Gyula-Fehérvárott, Brassóban, Kecskeméten (kath.), Szabadkán stb. 5 frtot), ellenben a vidékiek, illetőleg a vidéki más vallásúak a maximumot (rendszerint a 2, 3 vagy 4-szeresét) fizetik. Balázsfalván, Bártfán, Naszódon és Erzsébetvárosban nem is volt tandíj. Ha az iskola olyan rendezett állapotban van, hogy hozzá szó nem férhet, akkor természetesen méltányos, hogy az iskolát igénybe vevő közönség terhet lehetőleg a minimumra szabják; de ott, a hol az iskola még rendezetlen anyagi viszonyok között van, a hol a kor paedagogiai igényei még távolról sincsenek kielégítve, ott a méltányosság inkább abban állana, hogy a szülők valamivel nagyobb áldozatok árán jó tanításhoz juttathassák gyermekeiket. Különösen áll ez azon intézetekre, melyek állami segílyt vesznek igénybe. Poroszországban pl. csak azon intézet kaphat állami segílyt, a melynél az átlagos tandíj (egy-egy fizető tanulóra eső átlag) 72 márkát tesz. Nálunk az állami segílyt élvező felekezeti gymnasiumokban az átlagos tandíj 13-3 frt. Ha csak annyi volna az átlagos tandíj, mint az egész országban (18-6 frt), akkor is 13,000 frttal több tandíj folyna be ezen helyeken. A tandíj átlaga, valamint a legtöbb iskola tandíja Európa majd minden államában meghaladja a mienket. Ausztriában 40 forint a vidékieknek, 50 forint a fővárosiaknak, Poroszországban még valamivel több, 100 márka a fővárosban. Franciaországban pedig mindezeknél tetemesen nagyobb.

A gymnasiumok netto kiadása volt 3.464,910 frt, a reáliskoláké 856,415 frt. A reáliskolák aránylag többbe kerülnek, mint a gymnasiumok, habár az utolsó években a reáliskolai tanulók szaporodtával egy-egy kevesebb költség esik, mint azelőtt.

	1882/3	1883/4	1884/5	1885/6	1886/7	1887/8
Egy gymn. tanuló került	83	90	96	96	97	105
Egy reálisk. " "	146	153	156	152	139	135.

A jelentés a tanulók segélyezési ügyét is figyelemmel vizsgálja, s az itt mutatkozó aránytalanság káros hatására is rámutat. A tanári fizetésre vonatkozólag ezeket találjuk:

Egy-egy rendes tanár javadalma átlag 1339 frt (tavaly 1311 frt, 2 éve 1297, 3 éve 1278). Az átlagos szám emelkedéséből a tanárok javadalmazásának emelkedésére is következtethetünk; de még mindig sok iskola tanárai kénytelenek egy oly minimummal beérni, a mi alig fedezheti a legegyszerűbb létfenntartási költségeket. Vannak iskolák, a hol a világi rendes tanár fizetése 6—800 frt (pl. Brádon, Szamosújvárott, Brassón (kath.) stb. 600 frt, Erzsébetvárosban 660 frt, Sz.-Keresztúron, Gyöngyön 690 frt, Félegyházán, Ujverbáson stb. 700 frt), de szerencsére mindinkább szaporodik azok száma, melyek úgy fizetik tanáraikat, mint az állam. A legtöbb fizetéssel jár a rendes tanárság az állam rendelkezése alatt álló intézetekben, a többiek sorrendje a következő: a gör. keletiek (de csak azért, mert Ujvidéken elég nagy a rendes tanári fizetés), az ev. reformátusok, az állam vezetése alatt állók, az ág. evangélikusok és unitáriusok. A sorrend már évek óta ugyanez; de megemlítendő, hogy a tanári, különösen a rendes tanári fizetés az állam vezetése alatt álló, az ev. ref. és ág. evangélikus iskolákban évről-évre javul. Az állam vezetése alatt álló intézetekben 2 év előtt a rendes tanári átlagos fizetés 1181 frt volt, mely tavaly leszállt 1166-ra és az idén megint 1204-re emelkedett. Az ág. evang. és ev. ref. iskolákban nem mutatkozott ilyen visszaesés: 2 év előtt az ág. evangélikus iskolákban a rendes tanár átlagos fizetése 964 frt volt, tavaly 1001 és az idén 1059. Az ev. ref. iskolákban pedig 2 év előtt 1136, tavaly 1192 és az idén 1222.

Közügyeink.

A Protestáns Irodalmi Társaság alakulása történetéhez.

IV.

A Protestáns Irodalmi Társaság.*)

Mint minden közművelődési törekvést és vállalatot örömmel üdvözöl a haladás embere: úgy örömmel üdvözölhetnők a Protestáns Irodalmi Társaságot is, mely szervezkedő gyűlését épen mostanában, e hó 18-án tartandja Budapesten, ha annak már bölcsőjénél oly szomorú jelenségek nem mutatkoznának, melyek a siker reményét megzavarják.

Igaz, hogy Herkules a maga életrevalóságát már bölcsőjében igazolta; s Apolló is ötnapos korában Pythont képes volt lenyilazni; de ha ezek a régi görögök mesevilágában, a költők képzelme szerint, megtörténhettek: ma már, ezen tulnyomólag reális és prózai korban, ily csodaszerű dolgokat alig tartunk megeshetőknél.

A mozgalom élén ugyan tekintélyes férfiak állanak, kik körül már eddigé is nem százan, hanem ezren is csoportosulának; s ez, magában véve, kezességnek volna tekinthető a vállalat sikere iránt. Azonban a kifejlett ellenzés, úgy elvi állásánál, mint az ahhoz csatlakozottak jelentékeny számánál fogva, ezen Irodalmi Társaság munkájának sikerét, a megindult irányban, ha lehetlenné nem teszi is, de megnehezíti, sőt leszállítja annyira, hogy az így mutatkozó sikert, más iránynyal, kisebb körben, kevesebb bajjal és minden keserűség nélkül is elő lehetett volna állítani.

*) A Pesti Napló 1888. december 16. számából.

Már a múlt tavaszi előkészítő gyűlés alkalmával lehetett látni a nézetek és irányok erős ellentétét. Kérdéssé vált, kik lehetnek a Prot. Irodalmi Társaság tagjai? micsoda munkássági ágakat öleljen az fel? és a „protestáns“ nevezet alatt sajátképen mely hitfelekezetek értendők? A munkássági ágak kijelölésére nézve a megállapodás egy kis vita után létrejött; de hogy a „protestáns“ nevezet kikre alkalmazható, vajjon csak a helv. és ág. hitv. evangélikusokra-e, vagy egyszersmind az unitáriusokra? már ezen kérdés felett a közegyetértés létesítése nem sikerült.

Ha ezen kérdés csupán elméleti jelentőséggel bír: egyáltalán nem lett volna a keletkező társaságra nézve Eris almája. De mindenki érezte annak nagyfontosságú gyakorlati jelentőségét, tudván, hogy a fogalom meghatározásától függ az unitáriusoknak a Prot. Irodalmi Társaságba beléphetése vagy be nem léphetése. Ezért keletkeztek e pont felett már a gyűlésen oly intenzív viták, melyek a vállalat sikerére nézve, a megindított irányban, nem a legkedvezőbb prognosztikont szolgáltatották.

Sajnálkozni, sőt csodálkozni lehet, hogy az intező férfiak, mielőtt a nyilvánosság elé léptek s magukra és az unitáriusokra nézve mintegy erkölcsi kötelezettséget állítottak fel, a kezdet kérdésének megoldása körül a nehézséget vagy észre nem vették, vagy ha igen, annak elhárításáról maguk között jóidején nem gondoskodtak. Ha a prot. nevezet az unitáriusokra ki nem terjeszthető: akkor prot. Irodalmi Társaságba miért provokálták az unitáriusokat? Vagy ha a prot. nevezetnek, — tegyük fel, — elfogadott exkluzív jelentése mellett is, az intező férfiak az unitáriusokat az irodalmi vállalat közösségébe bevonni akarták: akkor miért nem adtak annak a társaságnak olyan nevet, mely minden tudományos kifogás vagy hitfelekezeti aggály nélkül az unitáriusokra is alkalmazható lett volna? Ha pedig a protestáns nevezet befoglalja s befoglalhatja az unitáriusokat is: akkor meg alig lehet elképzelni, hogy miért ellenezhető azoknak e társaságba való belépése?!

Bármint legyen a dolog: mi nem tartjuk feladatunknak e helyen a protestáns nevezetnek akár fogalmi, akár történelmi jelentését vitatni s teljesen mellőzzük a fölötti nézetünknek nyilvánítását, hogy az unitáriusok a prot. egyházak családjához számíthatók-e vagy nem? mi ezt érintetlenül magukra a protestánsokra, azoknak tudósaira és egyházi lapjaikra bízuk. De annak feltűnő és meglepő voltát el nem hallgathatjuk, hogy több mint három évszázad után is, hazánkban épen a protestánsok között, még mint eldöntetlen dolog, kérdés tárgyát képezi, hogy mely hitfelekezetek hívei értendők a protestáns nevezet alatt?!

A Protestáns Irodalmi Társaság tárgyában, már mindjárt a múlt ápr. 16-iki gyűlésen, ekként támadt ellentétet igyekeztek szinkretisztikus törekvések által elenyésztetni; de ezen törekvéseknek eddig kívánt sikere nem lőn. Sőt a gyűlés óta ez az ellentét a prot. egyházi lapoknak polemizáló cikkei által még inkább élesedett. Ezen élesedést előmozdította különösen a legradikálisabb irányt követő budapesti prot. lap fegyverforgatása, mely az ellenfélnek akár legyőzésére, akár megnyerésére aligha helyeselheto methodus szerint végeztetett akkor, midőn a Prot. Irodalmi Társaságnak az unitáriusokra is leendő kiterjeszthetése szempontjából, olyan cikkeket közölt, melyek a ref. hittudatot még az unitáriusok hitelvi álláspontját is túlszárnyaló csupa filozófiai régiókba útasította. Ezen támadásra a határozott keresztyéni ténylegesség, vagy mint

kicsinyítő szándékkal szokták mondani, az orthodoxia fegyverével felelt az ellenfél, majd a Debreczeni Prot. Lapban, majd különösen egy kevésbé ismert, de figyelmet érdemlő egyházi lapban, a „Szabad Egyház“-ban. S nem tudhatni, hogy ez, vagy más körülmény okozta-e, de a budapesti Prot. Lap az utóbbi időben már szelidebb hangon szolt s némi engedelményekre is az ellenfél irányában hajlónak mutatkozott.

A prot. egyházi lapok általában a liberalizmus szempontjából védtek a Prot. Irodalmi Társaságnak az unitáriusokra is leendő kiterjesztését. Csakhogy e kérdésnél a liberalizmus elve, még magában véve, döntő bíról aligha elfogadható. Mert a kérdés alatti Irodalmi Társulat vagy vallás-egyházi jellemű szövetkezet, vagy nem. Ha ez nem vallás-egyházi jellemű szövetkezet: akkor a protestáns helyett válaszszon magának más megfelelő címet; — ha pedig az: akkor el nem útasíthatja magát azon követelést, hogy határozott vallás-egyházi iránya és elve legyen. S épen azért itt a liberalizmus nevében a latitudinarizmus zászlóját kitűzni nem lehet.

Már ily szempontból kiindulva, ha a helv. és ág. hitvallásúak között az irodalmi együttműködésre a közös vallás-egyházi irány és elv megállapítása nagy nehézséggel nem jár is együtt; de hogy ezt az unitáriusokkal is együttesen hogyan lehessen eszközölni, — ha csak a kiadandó irodalmi művek vagy nem a vallás-egyházi élet körébe tartozók, vagy hitelvi szempontból nem színtelenek, vagy pedig ha hitfelekezeti irányuk mellett is, a többi hitfelekezetek mint szövetkezeti társak prejudiciumára szolgálóknak nem vétetnek: ezt mi ha megfoghatónak találunk is, nem találják annak igen sokan azok közül is, kik az Irodalmi Társaságnak hívatott munkásaiul tekinthetők.

Bizonysága ennek a reformátusok legnépesebb egyházkerületének, a tiszántúlinak, ismert magatartása és legközelebb az e hó 2-án tartott debreczeni értekezletnek e lapokban is közölt nyilatkozata, mely a Prot. Irodalmi Társaságban az unitáriusokkal való szövetkezést elfogadhatónak nem tartja, annyira, hogy annak tagjai, ha e tekintetben a szervezeti szabályzat változást nem szenved, hitelvi meggyőződésöknél fogva, mint kijelentették, abban teljességgel részt nem vehetnek.

Korunk nagy kezdeményeknek, de fájdalom, sok esetben csekély sikereknek a kora. A buzgalom emberei az erők egyesítését sokszor a természet által kimért határokon túl is szorgalmazzák; és ez által gyakran a közelfekvő és egymásra útal erőknek tevékenységét bénítják meg, vagy hozzák ellentálló helyzetbe. Nem jó az erkölcsi világban sem a fejlődés természetes fokait átugrani, vagy ignorálni; mert az mindig visszahatással, sokszor visszaesséssel is van a kezdeményre nézve. Mielőtt egész testületek szövetkezzenek mással: előbb azok külön-külön maguk menjenek a tagozataik belső tömörülésének munkáján keresztül. S úgy látszik, a Prot. Irodalmi Társaságnál a bajt a fejlődés ezen érintett fokozatának hiánya is okozza. Mert íme a nevezett társaság körrajza a lehető legszelebb mérvben készítettett, hogy felölelje magába egyszerre három hitfelekezet irodalmi munkásságát, és ez által rövid idő alatt nagy eredmények legyenek elérhetőek. Szép törekvés, nemes buzgalom; de a kitűzött cél elérésére még a teljes idő aligha következett be! Hiszen még a ref. egyház is irodalmi munkásság tekintetében a maga öt egyházkerületét és öt theologiai intézetét sem egyesítette; úgy szintén az ág. hitvall. egyház kebelében csak most kezd élénkebb irodalmi munkás-

ság szórványosan mutatkozni: és íme mielőtt mindenik egyház a maga külön háztartásában az erőket egyesítette és munkásította volna, egyszerre kilép egy nagy szövetség terére, a hol még belső feszültség nemléte mellett is, az erők tipikus fejlettsége és kondenzálása nélkül sokkal nehezebb a szövetség társaknak mozogniok, mintha a munkát előbb saját háztartásuk körében, mintegy kis konyhájukon kezdték volna meg. Ily nagyobb mérvű prot. irodalmi szövetség képezheti az óhajítás tárgyát; sőt az intéző férfiak nagy tekintélyöknél fogva annak tán már most is életet adhatnak: de attól kell tartani, hogy így azon a koraszületés sanyarú nyomai meg fognak látszani. Ha az irodalmi szövetség előbb külön-külön, az egyes felekezetek körében kíséreltetik meg: akkor rövid időn úgy a ref., mint az ágostai hitv. egyház a maga kebelében olyan irodalmi munkásságot fejtett volna ki, melynek alapján a nagyobb méretű szövetség is idővel könnyen és sikerrel bekövetkezik, vagy épen nélkülözhetővé is lesz; mert a különböző testületek erkölcszellemi működései társulati szövetség nélkül is találkoznak egymással az élet mezején.

Már a decz. 18-iki szervezkedő gyűlés bizonyosan nem fogja figyelmen kívül hagyni az Irodalmi Társaság megindult iránya ellen kifejtett oppozíciót. Lesz-e aztán, ki az ellentét megszüntetésére s ez által a két fél egyesíthetésére az archimedesi pontot feltalálja? bizonytalan. Meglehet, hogyha az egész most újból kellene kezdeni: könnyebben volna a siker biztosítható. De már, mintha a kocka el volna vetve, nehéz akár az egyik, akár a másik félnek elfoglalt álláspontját feladni. Tehát azt kell hinnünk, ha csak a tartandó gyűlés eredménye másról nem győz meg, hogy a dolog fog a maga elkezdett kerékvágásában tovább mozogni, míg majd az idő az atyák által netalán elkövetett tévesztést, úgy az egyház, mint a haza javára, vagy ilyen, vagy amolyan alakban helyrehozandja.

Philiater.

Soós Gábor újabb nagy alapítványa H.-Nánáson.

T. Szerkesztő Ur!

Sietek becses tudomására juttatni, hogy a középtanodai oktatás ügyeért való áldozatkészségben már eddig is példányképpül szolgáló Soós Gábor úr ismét nagy alapítvánnyal írta be nevét ev. ref. egyházunk halhatatlanai közé, a midőn e folyó hó 9-én újlag egy huszezer forintról szóló takarékpénztári betéti könyvet adott által, a Hajdú-Nánáson felállítandó 7-ik és 8-ik gymnasialis osztályok alapjául és e célra átírva.

Az erre vonatkozó alapítványi oklevél részletesen intézkedik ezen összegnek miként leendő kamatoztatása s a kamatoztatás által megnövekedett tőke miként való felhasználása iránt. Minthogy azonban ezen oklevél kissé terjedelmes, röviden most csak annyit jegyzek meg, hogy ennek értelmében, négy évtized elforgása után, h.-nánási gymnasiumunk egyike leendő azon vidéki gymnasiumoknak, melyeknek alapján csak a pokol kapui vehetnek diadalmat.

Én a legmélyebb tisztelettel hajlok meg a nyilvánosság terén is azon nagy lélek előtt, mely alig hat hét elforgása alatt százezer forintot adott át az illető testületeknek örök tulajdoni

joggal az ev. ref. középiskolai oktatás biztosítása s felvirágoztatása czéljából!

E nagy lélek még nem költözött el, és nekem forró óhajításom, hogy daczára az immár betöltött 76 évnél, ne is költözzék még el igen sokáig!! mert ő bizonyára egyike azon igazaknak, kiktől a zoltáríró mondja: „vénségökben is gyümölcsöznek“.

Hajdú-Nánás, 1889. január 10.

Pákozdi Lajos,
ev. ref. lelkipásztor.

Nagykikindai missió.*)

A tapasztalat bizonyossága szerint a nagy és magasztos eszmék, célok és törekvések kifejlésére, megérlelésére hosszú idő kívántatik, bár az is igaz, hogy a mai időben meg lévén könnyítve úgy az eszmék és gondolatok közlése, mint magának az embernek is útazása: minden téren gyorsabb menetű lehet a fejlődés s a kívánt célok elérése, mint egy pár századdal ezelőtt.

Midőn tizenöt hónappal ezelőtt megalakult itt Nagykindán — a viszonyokat tekintve e nagyfontosságú helyen — az evangy. magyar ref. egyház, — kétségkívül nem ringattam magam azon reményben, hogy mi azonnal a régi, megizmosodott egyházak állapotára jutunk; sőt inkább tudatával bírtam az akadályok nagyságának, a küzdelmek sorozatának, melyek kitűzött célunk megvalósulását, illetőleg a türelem erényét gyakoroltatják velem. Mert például oly mélyen érzem én azt mindennap, a mit a zoltáríró mond: „mely igen szerelmetesek a te hajlékaid óh seregeknek Ura“, és az Urnak pitvariba való menetel kívánsága miatt sóhajtozom; de meg vagyok attól fosztva, hogy e szerelemnek és e kívánságnak eleget tehessek; azonban egy lelkem előtt álló szép jövő reménye feledtetni velem a fájdalmat; az a remény, hogy itt is meg fog nyilhatni az Ur házának kapuja, hogy én is bemehetek azon az én Uram eleibe: megnyugtat; habár most még magános szobám falai között imádkozom is ahhoz, kinek oly nagy az ő jóvolta mindekhez.

E remény kikötője felé vitt bennünket a mult évnél eltűnt folyama is. Ha mindenben a kezdet legnehezebb, a kezdet e nehézségein némileg túl vagyunk. A nagykiterjedésű területen elszórt híveink összeszedve s egyházi öntudatra felbresztve lettek, sok épen a végelvészéstől megmentve. Öt, hat tagból álló családok, melyek már nyakig voltak a katolicismusban, abból újra kiemelve. De nem csak, hanem a már régebben e vidékre letelepedett, azonban egyház nem léte miatt innen a magyar vidékre visszakívánczó vallásos lelkű hívek is az itt maradásra kedvet nyertek; sőt legújabban nagymérvű letelepedések történnek a makói reform. hívek közül vidékünkre, a miben az is örvendetes tény, hogy a hazának e legáldottabb része, e bőtermő Kanaán a mi híveink vagyonosodását s jólétét mozdítja elő.

Habár akadnak is némely túlzó irányúak, kik nem jó

*) Ajánljuk e cikket s az ebben foglalt kérést olvasóink szíves figyelmébe. A hitbuzgó, tevékeny ifjú lelkész munkája egyházunk összes tagjai részéről a legnagyobb elismerést érdemeli. Mi szíves, meleg érdeklődéssel kísérjük nemes tevékenységét s kérjük őt, egyháza érdekében is, hogy becses tudósításaival minél gyakrabban keresse föl lapunkat. Szerk.

szemmel nézik egyházunk itteni erősbödését, de annyi áll, hogy a nagy résznek jóindulatát, jó véleményét, becsülését úgy helyben, mint a vidéken sikerült megnyernie. Az advent első vasárnapján p. o. T.-Kanizsán, a szerb egyház iskolájában tartottam az istenitiszteletet, melyen a főszolgabíró vezetése alatt a szerb előljáróság és sok más idegen is jelen volt. A szerb karácsonban egy itteni tekintélyes szerb ügyvéd és író házában megjelenve, a tiszteletnek oly foka nyilvánult szóban és tettben irántunk, mely valóban örvendetesen lepott meg. Ezen úr pedig itt omladimista hírében áll. Csekély dolgok bár ezek, de a ki tudja, hogy mily viszonyok uralkodtak itt még néhány év előtt, e csekély dolgoknak is nagy fontosságot tulajdonít. Érdekes megemlíteni, hogy a legkevesebb jóindulatot az itteni lutheránusok mutatnak irántunk, sőt mondhatni vannak közöttük erős gyűlölőink, noha mi semmit nem ártottunk nekik s hozzá még imaházuk is régebben református segélylyel épült s ennek használatát is istenitiszteleti czélokra megtagadták tőlünk.

Az elmúlt évben nem voltunk hijjával kegyes adakozóknak is. Szent edényeink, úrasztali készleteink már teljesen megvannak, az adakozók között azonban elsőnek kell kiemelnem a nagy körösi egyházat. Ez egyház nem csak a megalakulás ünnepélyén képviseltette magát, de a megszállás nagy munkájához is nemes áldozattal hozzá járult. Ez egyház nagyérdemű buzgó lelkipásztora, főt. Filó Lajos úr két gyűjtő könyvet kért tőlem, hogy azokkal az egyháziak által gyűjthessen számunkra. A lelkész urak szószékileg, a presbyteriumban és hírlapilag melegen ajánlották egyházunkat a hívek támogatásába, minek eredménye az lett, hogy 112 frt 92 kr küldetett hozzánk, a szükséges költségek s az egyháziak fáradsági díjának levonása után. Hadd legyen e helyen hálás köszönet nyilvánítva a hitbuzgó lelkipásztor urak, a presbyterium és hívek nemes jóságáért!!

Vajha saját egyházkerületünk több nagy egyházi is, e valóban nemes példát követnék. Oly véghetetlen fontosságú e helyen külsőleg is — imaház és parochia által — mutatni az egyház lételetét, hogy azt kimondani sem lehet.

Gazdag, fényes egyházak, buzgó hitsorsosok, nagyérdemű lelkipásztor urak! Emlékezzetek meg azért rólunk s tegyetek úgy, mint Nagykörös cselekedett. Segítsetek megépíteni az Urnak hajlékát annyival is inkább, mert mostani istenitiszteleti helyünk csak ez évre adatott át használatul. Ne felejtkezzetek el rólunk, hanem kegyességtek által tegyétek lehetővé, hogy a jövő újév reggelén saját helyiségünkben imádhassuk az Urat.

A mult évi adományozók közt vannak a mezőtúri, túrkevei s h.-nánási egyházak is, továbbá a helybeli takarékpénztárak, néhány egyesek, úgy hogy a mult évi összes adomány tesz 486 frt 12 krt. Összes bevételünk volt a mult évben: 2230 frt, kiadásunk 1200 frt, így a mult évi maradvány 1030 frt. Ez képezi magvát a szükséges építkezési alapnak.

Istenitisztelet tartatott a mult évben 28, úrvacsorázott 201 személy. Lelkészi hivatalos útazás történt kisebb-nagyobb távolságra 28 községbe hatvanszor. Született 11, meghalt 5, hozzánk áttért 2 személy, házasság kötött 11.

Midőn ezekben missiói egyházunk mult évi életét e becses lapok olvasóival közlöm s becses figyelmüket s jóindulatukat Isten országának itteni megépítése iránt ismételtlen kikérem, azon óhajással rekesztem be jelen tudósításonkat, hogy

vajha e most kezdődő új évben nagyobb lépést, több előhaladást tehetnénk kitűzött nagy czélunk felé!

Nagy-Kikinda, 1889. januárhó.

Fekete Gyula,
reform. missionárius lelkész.

Kisújszállási ev. ref. egyház.

Sokszor emelkednek elítélő szavak a lapok hasábjain még saját felekezetünk kebeléből is tanintézeteink ki nem elégtő felszerelése ellen; pedig, ha mélyebben s elfogulatlanul tekintenének ügyünkbe, figyelmes szemmel vizsgálnák intézeteink működését: sok tényleges jelek vannak egyházainkban, melyek haladást, buzgóságot, áldozatkészséget mutatnak. Ha találatnak is egyházainkban s tanintézeteinkben hiányok, azoknak elhárítását nem vallási ridegség, iskoláik s a tudomány iránti részvétlenségök, hanem anyagi tehetetlenségök okozta. Nem nagy áldozat-e már az, hogy alig 10 ezer léleknyi népességű egyházaink erejéből tartanak fenn nemcsak elemi számos osztályokat, hanem még középtanodákat, kisedodókat is. Ha hiányzik is tanintézeteinkben a külső fény, a máz, de megvan a lélek, a szellem, mely alapja minden tanintézetnek.

Csak kisújszállási ev. ref. egyházunkról szólok, melynek népessége 10 ezer. Van elemi fiiskolája, 6 osztály 8 tanítóval, 7 leánytanító és 1 kisedodó nővel, és középtanodája jelenben 6 tanárral, — összesen 22 tanítóval, szép összeg ezeknek évi díjazása, hát még az épületek fentartási költsége! Nem nagyhaladás-e, hogy midőn 1848 előtt az egész tanító személyzet 9 egyénből állott, most 40 év alatt 22-re emelkedett?!

Egyházunk tagjainak buzgósága, áldozatkészsége e felmutatott tényekkel nincsen kimerítve, sok nemeslelkűek megnyitják kezeiket ma is szíves adományozásokra. Példa erre a lefolyt 1888-ik esztendő.

Egyházunknak néhány év óta van úgynevezett aranykönyve, melybe a kegyes adakozók nevei beiratnak, s óév delutánján istenitisztelet végeztével a szószékből lelkesítés, buzditás czéljából felolvastatnak. Most e nevek voltak hallhatók.

Daku Jánosné Kürti Erzsébet asszony szegény árva iskolás tanulók részére hagyott 150 frtot.

Elhunyt Balog Péterné Nagy Sára asszony gymnasiumi tanulók ósztöndíjára 100 frtot.

A helybeli nagykunsági takarékpénztár gymnasiumi szegény tanulók részére 30 frtot.

Ugyanez a kisedodóvova alapjára 10 frtot.

Cs. Nagy András templomalapra 5 frtot.

Ti kegyes adakozók, vegyetek jutalmat jó Istenüktől, ki megáldott titeket földi javakkal, ti pedig azokkal nemeslelkűleg sáfárkodtatok.

Ily nemesszívűek adománya vetette meg egyházunkban alapját „a szegény árva tanulók segélyezésére tett alapítványnak“, melynek jövedelméből 51 szegény tanuló láttatott el tisztességes téli öltözettel, tankönyvekkel, ezenkívül tandíjfizestől is fel voltak mentve.

Igy gondoskodik egyházunk népe szegény árva gyermekeiről.

Támaszson a gondviselés jövő időre számos jóakarókat egyházunknak és tanintézeteinek!

Virágozzék az egyház és kebelében virágozzanak tanintézeteink!

Megemlítem még, hogy a kisújszállási ev. ref. egyház statisztikája 1888-ról: született 416, meghalt 318, házasodott 117 pár, szaporodás tehát 98.

Kisújszállás, 1889. január 14.

Keszi Hajdú Lajos.

Különfélék.

Orbán József, a sárospataki főiskola nagyérdemű akadémiai tanára közelebb néhány napot töltött városunkban, folytonos érintkezésben levén tanári köreinkkel. Fiának, Dr. Orbán József jónevű ifjú ügyvédnek f. hó 12-én történt esküvőjére jött át hozzánk a jó „Orbán bácsi“, s a lehető legjobb emléket hagyta itt szívünkben maga után. Vejével, Dr. Bacsoni Lajos jogtanárral fölkereste főtiszt. Révész B. püspök urat, több tanárt s elsősorban természetesen az új rokoni családokat. Vajha minél gyakrabban érintkezhetnének így a két testvériskola tanárai! Mennyi félreértésnek, indokolatlan elfogultságnak elejét venné a gyakrabbi találkozás, az eszméknek, az egyben-másban ellentétes nézeteknek élőszóval megvitatása, kieserése! A mit az írás nem tehet meg, azt igen sokszor kiviszi a beszéd.

Menyhárt János-alapítvány. (Nyolczadik kimutatás.) Ujabban a következő küldemények érkeztek be hozzám ez alapítványra: Jákó Balázs t.-burai lelkész 2 frt, Dulházi István t.-burai s. lelkész 1 frt, Báthory István h.-pályii lelk. 2 frt, Harangi László 3. th. 1 frt, Nagy Lajos 3. th. 50 kr. A már nyugtázott 214 frt 75 krral együtt aláíratott eddig nálam 221 frt 25 kr, melyből 217 frt 75 krt elhelyeztem a debreczeni takarékpénztárba, miután az újév után befizettetni ígért pénzek 3 frt 50 kr hijjával immár bejöttek hozzám. Megjegyzem, hogy a folyóév elején a múlt évi, természetesen még csekély kamatösszeg, 31 kr; hozzáadotván az általam berakott pénzekhez, a 28,592-ik számú takarékpénztári betéti könyvön eddig 218 frt 06 kr van felírva. Hogy pedig biztosítsam úgy az adományozó urakat, mint önmagamát is, tudatom, hogy saját iniciatívámból ezt íratam a betéti könyv címlapjára: „Tőke esakis a főisk. akad. tanárkar írásbeli meghatalmazására adható ki“. Tettem ezt így arra tekintettel, hogy az akadémiai tanárkarban 5 theologiai tanár foglal helyet, kik szintén mindnyájan adakoztunk ez alapítványra s így mi is köztük leszünk azoknak, kik annak idején a bejövendő pénz rendeltetése felől határozunk. Debreczen, 1889. január 16. Csiky Lajos.

Budapesti ev. ref. egyház. A debreczeni és a h.-m.-vásárhelyi ev. ref. egyházak 1888. évi népmozgalmi kimutatásának közlése után érdekesnek tartjuk a budapesti ref. egyház népmozgalmi kimutatását is adni a következőkben: született 1152, ebből 658 fiú, 494 leány; meghalt 884, ebből finemű 504, nő 380; házasságra lépett 382 pár, ebből tiszta 108, vegyes 274; áttért 91, ebből fiú 43, nő 48; kitért 26, ebből 11 fiú, 15 nő; zsidó kikeresztelkedett: 15. Ezek szerint B.-Pesten a múlt évi szaporodás: 284 lélek. Ugyancsak a budapesti ref. egyház 1889. évi költségvetésének vázlatát a következőkben ismertetjük: bevétel 36,602 frt, kiadás 37,365 frt, hiány 763 frt. A bevétel közt egyházi adó czímen 5500 frt szerepel, a többi házbérletből, perselypénzből, kamatokból és a fővárostól nyert 8000 frt segélyből foly be. A kiadás főbb tételei 6000 frt lel-

kési fizetés és nyugdíjon kívül: segédlelkészek fizetése, lakbérére, imaterem bérlete 3050, vallástanítóknak 3800 frt, adófélék 3000 frt, épületek fentartására 1000 frt stb. stb.

A t.-polgári ev. ref. missió segélyezésére mai napig a következő kegyes adományok jelentettek, illetőleg küldettek be alólírottához: a békési ev. ref. egyház 6 frt, Bagdy Imre t.-löki ügyvéd 10 frt, a kabai ev. ref. egyház 26 frt 30 kr, id. Fleischer Ferencz 2 hold szántó, 2 hold legelő a beállítandó lelkésztanító használatára, ifj. Fleischer Ferencz 100 frt, a mező-túri egyház 5 frt, Szeremlei Lajos miskolczi ügyvéd gyűjtése 19 frt, a szentesi ev. ref. egyház 25 frt, Fekete Sándor egyházmegyei jegyző 5 frt, a derecskei ev. ref. egyház 10 frt, a csegei ev. ref. egyház 20 frt 47 kr, a tiszafüredi ev. ref. egyház 15 frt 78 kr, a nagyfalusi ev. ref. egyház 10 frt, a hódmező-vásárhelyi ev. ref. egyház 10 frt, a maklári ev. ref. egyház 8 frt 85 kr, a balmaz m.-újvárosi egyház 30 frt 78 kr, a kisújszállási ev. ref. egyház 15 frt, a tiszadobi ev. ref. egyház 10 frt, a geleji ev. ref. egyház 10 frt, a palkonyai ev. ref. egyház 7 frt, a kis-peregi ev. ref. egyház 8 frt 35 kr, a hadházi ev. ref. egyház 15 frt 46 kr, a t-eszlári ev. ref. egyház 8 frt, a nádudvari ev. ref. egyház 42 frt 71 kr, Hajdú-Böszörmény város közönsége 50 frt, a h.-böszörményi ev. ref. egyház 50 frt. Az eddigi kegyes adományok összege 518 frt 70 kr. Midőn ezen kegyes adományokért a lelkes gyűjtőknek, az adományozó testületeknek s egyeseknek hálás köszönetemet nyilvánítom: szíves bizodalommal kérem mindazokat, kikhez a kérő szózatot megküldöttem, méltóztassanak az íveket, a gyűjtés eredményével együtt, minél előbb — mindenestre pedig e f. hó végéig — beküldeni. Tisztelettel Hajdú-Böszörmény, 1889. január 15. Szeremlei József, alsó-szabolcs-hajdúvidéki ev. ref. esperes.

Halálozás. Tukacs Lajos nyír-megyesi ref. lelkészt rövid néhány nap lefolyása alatt érzékeny csapások érték. Két kis viruló leánykáját ragadta el a halál szerető karjai közül. Kisebbik leányát Arankát f. hó 11-én temette el, midőn is a kis koporsó fölött a kesergő apa egyik legmeghittebb barátja, Kósa Ede jármii ref. lelkész imádkozott s hangoztatta a vallás vigasztalásait. Vigasztalás a kesergő szüléknek!

Szerk. posta. N. I. Karczag. Becses cikkét átolvastam s a jövő héten megkezdem közlését. — A német nyelv stb. Köszönöm e cikket. Jönni fog, de a politikai irányú részek kihagyásával. — A szerkesztőségünkhöz utóbb bejött költeményeket illetőleg izenjük, hogy a karácsonyi szép költeményt későn kaptuk s félretettük jövőre. A „Nászútra kelve“ című költeményt igen szépnek, sok helyen valódi műremeknek találtuk, de, bár szeretnők megtenni, nem illeszthetjük be lapunk keretébe. Épen így vagyunk a „Tavaszzal“ című költeménnyel is, mely naiv, gyermekded kedély nyilatkozata s tiszta hangjával szerzőjét illetőleg szép reményekre jogosít. Ugy sejtjük, hogy nő ezen költemény szerzője. Ha igen, azt izenjük neki, hogy lebegjen költői szárnyalásaival néha vallásos téren is, álljon előtte Kolosi Elvira példája. Üdvözljük. — **Quaerens.** Jövő számban jó.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**